

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Трубавіної Ірини Миколаївни
на дисертаційну роботу Файермен Олени Олександрівни
«Підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціальної
підтримки батьків дітей з особливими потребами», подану на здобуття
ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі
спеціальності
015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

1. Актуальність теми дисертації обумовлена складними й буремними часами, які наразі переживає Україна, а саме загостренням соціальної, політичної, економічної, гуманітарної кризи, військовим конфліктом, інтенсивним розвитком інклюзивної освіти, упровадженням європейських стандартів до забезпечення прав дитини і соціальної підтримки вразливих сімей, посиленою увагою до проблем сімей, які виховують дітей з особливими потребами. У зв'язку з цим актуалізувалася проблема системної організації професійної підготовки фахівців соціономічної сфери (психологи, соціальні працівники, соціальні педагоги) для реалізації професійних функцій, зокрема надання підтримки батькам на психологічному, соціально-педагогічному, соціально-економічному, соматичному, соціально-медичному рівнях.

Автором виважено обґрунтовано важливість і актуальність проблеми через систему протиріч, які презентуються у вступі. Позитивним є те, що протягом викладення тексту роботи постійно відчувається прагнення здобувачки вирішити виявлені протиріччя.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Справляє позитивне враження чітко сформульований й достатньо виважений науковий апарат дослідження – відзначимо, що у вступі дуже ретельно й влучно визначено актуальність, об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, наукову новизну, практичне значення дослідження тощо.

Обґрунтування наукових положень дисертаційного дослідження є

досить переконливими. Дослідно-експериментальну роботу здійснено впродовж 2021–2023 рр. на базі ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Запорізького національного університету. Загалом в експериментальній роботі на різних її етапах взяли участь 160 здобувачів магістерського рівня зі спеціальностей 231 Соціальна робота та 053 Психологія, які увійшли до складу двох експериментальних груп ЕГ₁ та ЕГ₂ – відповідно 53 та 55 осіб, контрольної (КГ) – 52 особи, а також 15 викладачів вказаних закладів вищої освіти.

Значимість роботи посилює і те, що її виконано відповідно напрямом досліджень кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи Університету імені Альфреда Нобеля, проведених у межах комплексних наукових тем: «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0117U000784) і «Теоретико-методологічні засади професійного становлення фахівця в інноваційному соціокультурному просторі» (державний реєстраційний номер 0122U200059).

На наш погляд, структура дисертації та її результати дозволяють стверджувати, що дисертантка реалізувала всі окреслені завдання, розкрила тему в чіткій послідовності. Нам імпонує логіка презентації результатів дослідження на сторінках дисертації, яка складається із двох розділів і дає багатоплановий ракурс бачення розвитку вказаної проблеми.

3. Достовірність і наукова новизна одержаних результатів.

Автором уперше, на підставі критичного аналізу соціологічної та психолого-педагогічної літератури розкрити теоретичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціальної підтримки.

Схвалення заслуговує погляд авторки щодо сутності понять «підтримка», «соціальна підтримка», «соціальна підтримка батьків дітей з особливими потребами», «готовність майбутніх фахівців соціономічної

сфери до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами», «технологія підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами». Безперечною позитивною відзнакою роботи є погляд здобувачки на феномен «готовність майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами», який презентується як стійке, цілісне, інтегративне утворення особистості, що дозволяє фахівцю здійснювати ефективну соціальну підтримку батьків дітей з особливими потребами завдяки наявності ціннісно-мотиваційного ставлення до надання соціальної підтримки батькам, сукупності знань і вмінь (гностичні, проєктувальні, організаторські, мовленнєві, інтерактивні, морально-етичні), розвиненості соціального інтелекту, толерантності, емпатії, рефлексії.

Не менш суттєвим здобутком, на наш погляд, є авторський погляд на структурні компоненти досліджуваної готовності: ціннісно-мотиваційний, змістово-теоретичний, операційно-практичний, особистісний, а також сукупність критеріїв та їх показників: *мотиваційно-спрямувальний* (рівень потреби у досягненні (прагнення до успіху, саморозвитку, самовдосконалення), спрямованості на взаємодію, особистісних цінностей (цінності «гуманність», «справедливість»); когнітивний (рівень прагнення до здобування знань та їх застосування у професійній діяльності, допитливості, відкритості новому досвіду; повнота, міцність і характер засвоєння знань щодо соціальної підтримки сімей із дітьми з особливими потребами); *діяльнісний* (рівень володіння вміннями (гностичні, проєктувальні, організаторські, мовленнєві, інтерактивні, морально-етичні), рівень їх застосування у різновидах професійної діяльності, зокрема під час здійснення соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами); *особистісний* (рівень соціального інтелекту, толерантності, емпатії, рефлексивності).

Оленою Олександрівною чітко й методологічно впевнено розроблено, науково обґрунтовано й експериментально перевірено на ефективність

оригінальну й, як показали результати експерименту, плідну в теоретичному і практичному плані технологію підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами, яка містить такі етапи: концептуально-цільовий, організаційно-підготовчий, змістово-процесуальний, практичний, рефлексивно-коригувальний.

Цікавою науковою ідеєю вважаємо представлення дисертанткою змістово-процесуального етапу технології, який передбачає засвоєння магістрантами комплексу знань з оновлених за змістом дисциплін («Соціально-педагогічні аспекти інклюзивної освіти», «Психологічні проблеми батьківсько-дитячих стосунків», «Психологія сім'ї. Сімейне консультування», «Групові методи психологічної роботи та корекції», «Психологія консультування різних категорій клієнтів»), впровадження авторського спецкурсу «Соціальна підтримка батьків дітей з особливими потребами», а також формування складників готовності до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами завдяки реалізації діалогічно-дискусійних, ситуаційних, коучингових, ігрових методів навчання, вправлення, тренінгів.

Безперечною позитивною відзнакою роботи є презентований практичний етап технології, який орієнтовано на залучення магістрантів до практичної професійно-спрямованої, пошуково-практичної, тренінгової діяльності, що забезпечує формування у магістрантів рефлексивної позиції; опанування майбутніми фахівцями вмінь та набуття досвіду здійснення соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами, ознайомлення з новітніми підходами до її здійснення під час асистентської та переддипломної практик, волонтерської діяльності; участь у роботі навчально-наукового студентського гуртка «Основи роботи фахівця соціономічної сфери в умовах супроводу й підтримки дітей з особливими потребами та їх сімей».

Досить об'ємною й цілком логічною видається емпірична частина дослідження. Імпонує детально розроблений і вдало проведений

педагогічний експеримент, зокрема формувальний етап, який дає чітке уявлення про перевірку дієвості впливу запропонованої технології на формування готовності майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами. Справляє позитивне враження оригінальний авторський діагностичний інструментарій оцінювання рівнів готовності майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами.

Роботу відрізняє висока культура науково-теоретичного мислення автора, грамотність у побудові й викладі наукового матеріалу. Висновки і пропозиції, які містяться в роботі, достатньою мірою оригінальні, не повторюють відомих у науковій літературі, що обумовлюється, в тому числі і вдало обраною методологією дослідження, зокрема використанням спектру теоретичних і емпіричних методів дослідження, методів математичної статистики.

На підставі вище зазначеного констатуємо, що завдання дисертаційної роботи реалізовано в повному обсязі; висновки дисертації свідчать про цілісність та логічну завершеність дослідження та відповідають поставленим завданням.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання.

До переваг роботи Файермен Олени Олександрівни можна віднести її безсумнівне практичне значення, яке полягає в розробці та впровадженні технології підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами, яка може бути покладена в основу моделювання освітнього процесу здобувачів другого (магістерського) рівня зі спеціальностей 231 Соціальна робота та 053 Психологія; суттєвому змістовому наповненні та навчально-методичному й інформаційному забезпеченні освітніх компонентів професійного спрямування: «Соціально-педагогічні аспекти інклюзивної освіти», «Психологічні проблеми батьківсько-дитячих стосунків», «Психологія сім'ї. Сімейне консультування», «Групові методи психологічної роботи та корекції»,

«Психологія консультування різних категорій клієнтів»; розробці й апробації програми та навчально-методичного забезпечення спецкурсу «Соціальна підтримка батьків дітей з особливими потребами», а також апробації оновленого змісту асистентської та переддипломної практик, волонтерської діяльності (організація та проведення заходів, акцій, реалізація програм і проектів тощо); розробці й апробації програми роботи навчально-наукового студентського гуртка «Основи роботи фахівця соціономічної сфери в умовах супроводу й підтримки дітей з особливими потребами та їх сімей».

Цінним є те, що результати дослідження можуть бути використані для подальшого вдосконалення теорії та практики професійної освіти, зокрема у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців зі спеціальностей 231 Соціальна робота та 053 Психологія, науково-дослідній роботі здобувачів вищої освіти, в системі підвищення кваліфікації та перепідготовки, неформальної освіти та самоосвіти фахівців у галузях 23 Соціальна робота, 01 Освіта / Педагогіка, 05 Соціальні та поведінкові науки.

5. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових фахових виданнях.

Для розв'язання поставлених завдань, формулювання обґрунтованих наукових положень, висновків та рекомендацій авторка опрацювала 399 джерел, з яких 122 – іноземною мовою. Всі наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження висвітлено у 22 публікаціях (20 – одноосібні), серед них: 5 статей у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у зарубіжному виданні, 1 стаття у зарубіжному науковому журналі, внесеному до наукометричної бази Web of Science, 15 статей і тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Отже, представлена дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають важливе теоретико-методологічне і практичне значення для професійної педагогіки, бо залишають за собою добре апробований, експериментально перевірений потужний інструментарій

підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами, яким можна послугуватися у процесі неперервної професійної освіти фахівців соціономічної сфери.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.
Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення наукових пошуків Файермен Олени Олександрівни, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та окреслити дискусійні питання.

1. У дисертації констатується, що основні теоретичні положення й висновки дослідження відображено у 22 публікаціях (20 – одноосібні). На нашу думку, доцільним було б у вступі зазначити особистий внесок здобувача в роботах, опублікованих у співавторстві, серед яких стаття у зарубіжному виданні, стаття у зарубіжному науковому журналі, внесеному до наукометричної бази Web of Science.

2. Не можна не відзначити той факт, що робота значно виграла б, якби авторка приділила більше уваги впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій у процес підготовки майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами.

3. На наше переконання, дисертація виграла б, якби в ній було б більш широко висвітлено роль неформальної освіти у формуванні готовності майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами.

4. Ураховуючи тематику дослідження, як побажання для подальшої наукової роботи в окресленому напрямі, рекомендуємо підготувати та видати монографію. Вважаємо, що таке наукове видання стане у нагоді молодим науковцям, викладачам фахових дисциплін, що здійснюють підготовку майбутніх фахівців соціономічної сфери, зокрема до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами.

Утім зазначені зауваження, рекомендації і побажання є не принциповими. Загалом вони не впливають на об'єктивно високу оцінку дисертаційної роботи Файермен Олени Олександрівни.

7. Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів».

1. Дисертація Файермен Олени Олександрівни «Підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами» є самостійним завершеним науковим дослідженням актуального наукового завдання.

2. Усі положення дисертації науково обґрунтовані, мають характер наукової новизни, а достовірність і вірогідність висновків забезпечені під час дослідження.

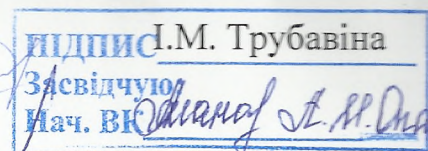
3. Поставлену автором мету, сформульовані завдання дослідження розв'язано ґрунтовно та доказово. Всі положення, що винесені на захист, теоретично обґрунтовані, їх зміст викладено в основних висновках до дисертації, які сформульовано виважено і переконливо. Зміст анотації ідентичний змісту дисертаційної роботи.

4. Дисертаційне дослідження має практичне значення, що підтверджується використанням отриманих результатів в освітньому процесі ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» (довідка про впровадження № 152 від 02.05.2023 р.), ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка про впровадження № 01-10-169 від 27.04.2023 р.), ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (довідка про впровадження № 1/338 від 04.05.2023 р.), Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (довідка про впровадження № 74-10/285 від 18.04.2023 р.), Запорізького національного університету (довідка про впровадження № 01/01-13/28 від 28.04.2023 р.), а також діяльності Комунального закладу «Дніпропетровський міський центр денного перебування для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді».

5. Дисертаційна робота О.О. Файермен на тему «Підготовка майбутніх фахівців соціономічної сфери до соціальної підтримки батьків дітей з особливими потребами» відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.); п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 № 167, Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), а її автор Файермен Олена Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної
педагогіки і соціальної роботи
Університету Григорія Сковороди в
Переяславі

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 13:09:13 04.10.2023

Назва файлу з підписом: Відгук Трубавіної на Файермен.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 4.3 МБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Відгук Трубавіної на Файермен.pdf
Розмір файлу без підпису: 4.3 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ТРУБАВІНА ІРИНА МИКОЛАЇВНА

П.І.Б.: ТРУБАВІНА ІРИНА МИКОЛАЇВНА

Країна: Україна

РНОКПП: 2546601042

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 13:09:11 04.10.2023

Сертифікат виданий: АЦСК АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Серійний номер: 248197DDFAB977E504000000A78C1901D5CC6A04

Алгоритм підпису: ДСТУ-4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований